

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

Всеукраїнська наукова студентська конференція
«Міжнародне право в період
турбулентності міжнародних відносин»

25 жовтня 2024

м. Одеса

Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» Олега ТОДОЩАКА
(наказ № 3178-44 від 08.10.2024 р.)

Відповідальний редактор

Аракелян Мінас Рамзесович – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України.

Укладачі:

Бехруз Хашаматула Набійович – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права.

Бугаєць Альона Сергіївна – асистент кафедри міжнародного та європейського права.

Гриб Анна Миколаївна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного та європейського права.

Дронов Владислав Юрійович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права.

Форманюк Вікторія Василівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права.

Слісаренко Анастасія Олександрівна – здобувачка вищої освіти 4 курсу факультету судового та міжнародного права.

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23. Тел. +38(048)719 8685

«Міжнародне право в період турбулентності міжнародних відносин» : студентська науково-практична конференція, 25 жовтня 2024 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2024. 489 с.

© НУ «Одеська юридична академія», 2024

© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

Собко Ростислав Олексійович
здобувач 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВИЙ СТАТУС ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ ОСІБ У МІЖНАРОДНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ПРАВІ

Комбатанти. Одним із фундаментальних принципів міжнародного гуманітарного права є відмінність між комбатантами та цивільними особами. Цивільні особи мають право на захист від наслідків збройного конфлікту, але не мають права активно залучатися до нього., це право мають лише комбатанти. Водночас поняття «комбатант» не тотожне поняттю «військовий», оскільки сили сторін збройного конфлікту включають в себе як комбатанти, так і некомбатанти.

Комбатанти – це особи у збройних силах, які уповноважені брати безпосередню участь у військових діях, тобто їх функцією є використання зброї [1, с. 24].

Залишок військовослужбовців мають статус «некомбатантів», статус яких визначається національним законодавством відповідно до міжнародно-правових принципів (наприклад, військові журналісти, військові судді, тощо) [4, с. 43].

Міжнародне гуманітарне право також передбачає, що медичний і психіатричний персонал збройних сил після захоплення користується всіма правами та привілеями військовополонених [3. с. 33].

В той час як комбатанти не несуть відповідальності за участь у збройному конфлікті та мають статус військовополоненого, інші особи, які беруть участь в конфлікті незаконним чином, можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності.

До комбатантів історично відносять певні категорії осіб:

- 1) Збройні сили та їх ополченці (окрім медичного та духовного персоналу);
- 2) цивільні особи, котрі беруть участь у масовому призові (жителі неокупованих

територій, які при наближенні ворога озброюються проти армій загарбників, не встигнувши сформувати регулярні війська, за умови відкритого носіння зброї, дотримання законів і звичаїв війни);

3) Рухи опору, які не є регулярними силами, але відповідають деяким вимогам.

Відповідно до статті 5 ЖК III передбачено, що якщо є сумніви щодо того, чи є особи, які приймали участь у бойових діях і опинилися в руках у ворога, учасниками бойових дій (а отже, чи мають вони право на статус військовополонених), то їхній статус не повинен визначатися компетентним судом, персонал захищається міжнародним гуманітарним правом як військовополонені [4. с. 47].

Військовополонені. Статус військовополоненого має лише особовий склад збройних сил та законні комбатанти. Правопорядок військового полону – детально кодифікований інститут міжнародного гуманітарного права, положення якого закріплені у ЖК III.

Зasadницькі норми базуються на принципах гуманності, вони передбачають, що: держава, яка утримує військовополонених, несе відповідальність за їхнє поводження; з ними необхідно поводитися гуманно та забезпечувати всебічний захист; військовополонені за будь-яких обставин мають право на повагу до їхньої особистості та гідності; їм повинна бути надана безоплатна медична допомога; заборонено застосовувати дискримінацію за ознаками, забороненими міжнародним правом, такими як раса, національність, релігія, віросповідання або політичні погляди [3. с. 20].

Поранені та хворі комбатанти. Захист поранених та хворих учасників бойових дій був одним із перших завдань міжнародного гуманітарного права. Женевські конвенції I та II встановлюють детальні правила для захисту тих комбатантів, які припинили участь у конфлікті через поранення, хворобу чи корабельну аварію. Вони включають два основні обов'язки: по-перше, заборону атакувати таких осіб, і по-друге, вимогу гуманного поводження з ними, що охоплює повагу до осіб, які опинилися під контролем супротивної сторони, та

їхній захист. Повагу до поранених, хворих або тих, хто зазнав корабельної аварії, означає уникнення будь-яких ворожих дій проти них, зокрема погроз, залякувань і насильства. Захист таких осіб має активний характер і полягає в убезпеченні їх від різних загроз, спричинених збройним конфліктом, хворобами або природними умовами. Також важливою складовою гуманного ставлення є обов'язок надавати їм медичну допомогу.

Додатковими протоколами встановлено особливі емблеми: Червоний Хрест, Червоний Півмісяць, Червоний Лев і Сонце (вийшла з ужитку) та Червоний Кристал (червона рамка у формі квадрата, що стоїть на куті). Ці емблеми призначені виключно для конкретних цілей і не можуть використовуватися в інших випадках, окрім як національними товариствами Червоного Хреста (Червоного Півмісяця, Червоного Кристала) та Міжнародним комітетом Червоного Хреста. Ці організації можуть застосовувати емблеми навіть у невоєнний час для маркування, наприклад, пунктів швидкої допомоги або місць надання допомоги пораненим і хворим. Держави повинні гарантувати належне використання емблем та запобігати їхньому зловживанню [5. с. 181].

Цивільні особи під час збройного конфлікту особи потребують захисту міжнародного гуманітарного права у двох напрямках:

1) у період активних бойових дій – для запобігання перетворенню їх на мішені для збройних нападів та захисту від наслідків застосування сили проти військових об'єктів і комбатантів супротивної сторони;

2) коли вони опиняються під контролем супротивної сторони (наприклад, якщо опиняються на території ворожої держави або на окупованій території). У першому випадку мається на увазі дотримання принципів розрізнення та пропорційності. У другому основним джерелом міжнародного гуманітарного права є Женевська конвенція IV, яка надає захист особам, які в будь-який час і за будь-яких обставин під час конфлікту або окупації опиняються під контролем сторони конфлікту або окупаційної держави, громадянами якої вони не є [1. с. 27].

Право військової окупації є складним інститутом міжнародного гуманітарного права, основою якого є Женевська конвенція IV, Гаазькі правила

1907 року та міжнародні звичаї. Міжнародне право прав людини також відіграє значну роль у врегулюванні відносин, які виникають в умовах військової окупації. Окупаційна держава несе численні обов'язки, зокрема збереження довоєнного стану на окупованій території (забезпечення чинного громадського порядку, законодавства, інституцій та ін.), а також забезпечення захисту та поваги до цивільного населення [1. с. 28].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гнатовський М.М. Міжнародне гуманітарне право. Довідник для журналістів / М.М. Гнатовський, Т. Р. Короткий, н. В. Хендель. 2-ге вид., доповн. Одеса : Фенікс, 2015.
2. Додатковий протокол I. URL : https://www.icrc.org/sites/default/files/external/doc/ru/assets/files/2013/ap_i_rus.pdf
3. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text
4. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text
5. Сенаторова Оксана Василівна. Права людини і збройні конфлікти : навч. посіб. / О. В. Сенаторова. Київ: ФОП Голембовська О.О.

Ключові слова: міжнародне гуманітарне право, комбатанти, інші особи, права, конфлікти, гуманно, правила, Женевська конвенція, людини.

Науковий керівник: асистент кафедри міжнародного та європейського Національного університету «Одеська юридична академія» Бугаєць Альона Сергіївна.

ЩОДО ЗАБОРОНЕНИХ МЕТОДІВ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ.....	267
Собко Ростислав Олексійович	
ПРАВОВИЙ СТАТУС ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ ОСІБ У МІЖНАРОДНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ	
ПРАВИ.....	271
Соловей Вікторія Вікторівна	
УКРАЇНА ТА РИМСЬКИЙ СТАТУТ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ РАТИФІКАЦІЇ.....	275
Юрченко Дар'я Володимирівна	
ЩОДО ГУМАНІТАРНОЇ ІНТЕРВЕНЦІЇ росії ПРОТИ УКРАЇНИ.....	279
СЕКЦІЯ № 7. НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В РЕАЛІЯХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ.....	284
Масловська Єлизавета Денисівна	
ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОСТІ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ЩОДО ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ.....	284
Неменуша Дарія Вадимівна	
ДОТРИМАННЯ МІЖНАРОДНОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ УКРАЇНОЮ: ВИКЛИКИ МИРНОГО ТА ЗБРОЙНОГО ЧАСУ.....	287
Решетило Яна Сергіївна	
КОНВЕНЦІЯ МОНТРЕ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ В УКРАЇНУ.....	292
СЕКЦІЯ № 8. ПРАВО МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ.....	297
Оглу Рані Володимирівна	
ПРАВОВА ОСНОВА СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ БЕЗ'ЯДЕРНИХ ЗОН.....	297
Путята Віталій Олегович	
ЕКОНОМІЧНІ САНКЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ.....	300
Разбітнов Євген Сергійович	
ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ГІБРИДНИХ ВІЙН В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ.....	307
Соловей Анна Олегівна	
ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЩОДО ВСТАНОВЛЕННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	310
Тарасенко Марія Леонідівна	
РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ.....	314